विभक्तिः

१४ – १६.०१.२०१६

व्योम-संस्कृत-पाठशाला

www.sanskritfromhome.in

मङ्गलम्

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः।
रामात् नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर॥

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2016। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

मङ्गलम्

गुरुरेव गतिः गुरुमेव भजे
गुरुणैव सहास्मि नमो गुरवे।
न गुरोः परमं शिशुरस्मि गुरोः
मतिरस्ति गुरौ मम पाहि गुरो॥

पुनरावर्तनम्

- चतुर्थीविभक्तिः
  - सम्प्रदानम् - दानक्रियायाः विषये "कस्मै ददाति" इति प्रश्नस्य उत्तरम्
  - सम्प्रदानवाचकात् चतुर्थीविभक्तिः
  - बालः मित्राय पुस्तकं ददाति।
  - छात्रा अग्रजायै लेखनीं ददाति।
- रूपाणि
  - बालाय बालाभ्याम् बालेभ्यः
  - बालिकायै बालिकाभ्याम् बालिकाभ्यः
  - मित्राय मित्राभ्याम् मित्रेभ्यः

सर्वनाम्नां चतुर्थीविभक्तिः

तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः
एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः
एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः
मह्यम्	आवाभ्याम्	अस्मभ्यम्
तुभ्यम्	युवाभ्याम्	युष्मभ्यम्

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2016। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

अभ्यासः – १

वाक्यरचना (सर्वेषु वचनेषु)

वस्त्रम्

सः बालकः

चीराणि त्वं तापसी

सा बालिका शाटिका

पदवी अहं सज्जनः

राजा

तत् मित्रम् हारः

अश्वाः एतत् कुटुम्बम्

एषः विप्रः गृहम्

एषा कर्मकरी

नाणकानि

सम्प्रदानम् - २

- बालकाय मोदकं रोचते।
- महाराजाय सङ्गीतं रोचते।
- मह्यं संस्कृतं रोचते।
- योधाय अश्वाः रोचन्ते।
- तस्मै विमानानि रोचन्ते।

सम्प्रदानम् - २

- रुच्-धातोः प्रयोगे यः सन्तुष्टः तस्य सम्प्रदानसंज्ञा भवति।
- ‘रुच्यर्थानां प्रीयमाणः’ इति सूत्रम्।
- सम्प्रदानवाचकात् चतुर्थीविभक्तिः

अभ्यासः – २ (एकवचने वाक्यरचना)

- बालकः – आम्रफलम्
- बालिका – पुष्पम्
- मित्रम् – पुस्तकानि
- कृष्णः – नवनीतम्
- अम्बा – चलच्चित्रम्
- कलत्रम् - शाटिकाः
- सः – कथाः
- सा – नाटकानि
- एषः – कादम्बरी
- एषा – भाषणम्
- अहम् – व्याकरणम्
- त्वम् - वेदान्तः

अभ्यासः – ३ (बहुवचने वाक्यरचना)

- बालकः– फलम्
- गोपी – कृष्णः
- देवः – यज्ञः
- महिला – पुष्पाणि
- वानरः - कदलीफलानि
- मित्रम् - सम्भाषणम्
- सः – घृतम्
- एषा – नृत्यम्
- अहम् – वीणावादनम्
- सा – भगवन्नाम
- त्वम् – किम्
- एषः - फलानि

अभ्यासः – ४ (न रोचते)

- रामः – असत्यम्
- अर्जुनः – युद्धम्
- गिरिजा – गङ्गा
- देवाः – असुराः
- असुराः – सत्कार्याणि
- नारायणः - अधर्मः
- ते – हिंसा
- वयम् – आलस्यम्
- सा – प्रेतकथाः
- एताः – शाकानि
- त्वम् – एते
- एषः - अहम्

सम्प्रदानम् - ३

- रावणः **रामाय** क्रुध्यति
- दुर्योधनः **पाण्डवेभ्यः** द्रुह्यति
- सत्यभामा **रुक्मिण्यै** ईर्ष्यति
- शिशुपालः **कृष्णाय** असूयति

सम्प्रदानम् - ३

- क्रुधादीनां प्रयोगे कोपपात्रस्य सम्प्रदानसंज्ञा भवति।
- क्रोधः – अमर्षः
- द्रोहः – अपकारः
- ईर्ष्या – अक्षमा
- असूया – गुणेषु दोषाविष्करणम्

अभ्यासः – ५ (क्रुधादयः)

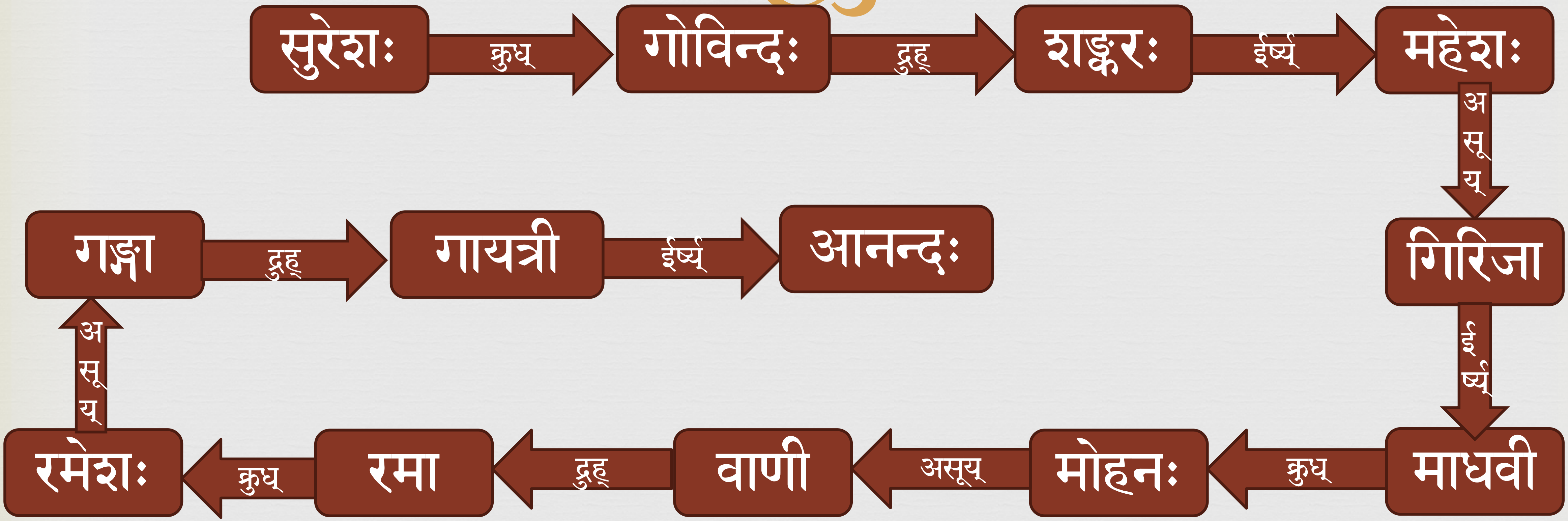

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2016। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

उपपदचतुर्थी - नमः

- रामाय नमः।
- हरये नमः।
- गुरवे नमः।

अभ्यासः – ६ (नमः)

- श्रीरामः
- रामभद्रः
- रामचन्द्रः
- रघुनाथः
- सीताकान्तः
- हनुमत्प्रियः

- रमा
- ललिता
- गङ्गा
- गिरिजा
- दुर्गा
- सीता

- सरस्वती
- पार्वती
- वाणी
- लक्ष्मीः
- गौरी
- काली

- देवाः
- देव्यः
- ब्राह्मणाः
- सज्जनाः
- ऋषिवराः
- शास्त्रकाराः

रटनम्

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2015। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |